

Het kunstenlandschap in Vlaanderen: de georganiseerde verschraling

Bart Caron

In de media is het stof neergedwarreld, maar de bloedspatten van de beslissing over de vijfjarige kunstensubsidies blijven kleven aan de muren van vele kunstorganisaties. Een boude uitspraak? Overdreven en zelfs populistisch? Nee, helemaal niet. Vanaf 1 januari 2017 worden 207 gewone organisaties en 7 kunstinstellingen, de groten, gesubsidieerd. Tot vandaag, en sinds het ontstaan van de decreten voor de muziek, de podiumkunsten en later de andere kunsten werden nooit zo weinig organisaties gesubsidieerd. Het lijkt eerder een beheersingsstrategie van een zich terugtrekkende overheid dan een subsidiebeleid met een hart voor de kunsten. Het veld is gede-cimeerd. Het aantal organisaties daalt met 20 procent, de instroom is piepklein. Er is weinig ontwikkelingsruimte voor jong talent, zeker nu de al te kleine projectenpot overbevroegd is. De hamoraag die ook na vandaag onbeantwoord blijft, is waarom de dominante Vlaams-nationale partij niet heeft ingezet op de kunsten als een van de steunpilaren van de Vlaamse identiteit.

Het *Kunstendecreet* bepaalt de regels voor de subsidiëring van kunstcreatie (productie), spreiding (presentatie), participatie, ontwikkeling en reflectie. Dat kan via meerjarige subsidies, voor vijf jaar, via projecten die in de tijd beperkt zijn en via beurzen voor individuele kunstenaars. Gelukkig is het niet de politiek die de artistieke waarde en de zakelijke plannen beoordeelt. Het eerste luik wordt uitbesteed aan experts die de werkingen kennen, die kunnen vergelijken met organisaties uit binnen- en buitenland. Voor het tweede luik staat de administratie Cultuur in. De politiek krijgt dan de adviezen op haar bord, ingedeeld in vijf categorieën, van 'zeer goed' tot 'volstrekt onvoldoende'. Zij kan die volgen, geheel of gedeeltelijk, maar kan er ook van afwijken als daar goede motieven voor zijn. Dat laatste is deze keer grondig gebeurd, maar helaas met weinig onderbouwde motivering en bovenal met weinig respect voor kunstenaars en kunstorganisaties. Straks daarover meer.

Het *Kunstendecreet* (de eerste versie dateert uit 2003) was een mijlpaal in het kunstenbeleid. Het gaat om de uitzonderlijke plaats en het uitzonderlijke handelen van kunstenaars. Zij houden de wereld een spiegel voor. Het decreet onderstreept de grote rol in de bewustzijnsverruiming van het publiek en in het uiten van visies op de samenleving. Het *Kunstendecreet* regelt het gehele kunstenveld, met twee uitzonderingen: de letteren en de film. Voor beide specifieke sectoren bestaan er onafhankelijke fondsen.

Die globale aanpak is één van de meest kenmerkende eigenschappen van het *Kunstendecreet*. Het staat voor een integrale aanpak van alle kunstuitingen (theater, muziek, beeldende en audiovisuele kunsten, publicaties, dans, multidisciplinaire werkingen zoals kunstencentra en festivals, kunsteducatie, sociaal-artistiek werk...). Het decreet wil een beleidsruimte creëren waarbinnen continue veranderingen, eigen aan de kunsten, kunnen worden ondervangen.

Sinds deze beslissingsperiode is er een functiegerichte benadering bijgekomen. De bedoeling is dat organisaties die inter- of multidisciplinair werken, erkend kunnen worden. Zo kunnen er organisaties zijn die voornamelijk bezig zijn met ontwikkeling en productie en anderen die meer bezig zijn met presentatie. Dit staat evenwel een

disciplinespecifieke benadering niet in de weg. De discipline(s) waarin een organisatie of kunstenaar actief is, maakt deel uit van de zelfprofilering van de aanvrager.

De hoge Vlaamse golf

Eerst het goede nieuws. Het gaat goed, heel goed zelfs met de kunstenpraktijk. Momenteel beleeft Vlaanderen (en Brussel) een hausse. Wellicht waren er nooit in onze vaderlandse geschiedenis zoveel interessante kunstenaars, nooit werden zoveel kunstenaars uitgenodigd in het buitenland om hun werk te tonen, nooit werden zoveel literatoren vertaald, nooit kochten zoveel musea uit het buitenland werk van onze kunstenaars. Nooit was de diversiteit zo groot, de oogst zo rijk, de aanvoer van jong en nieuw talent zo interessant. Kunstenaars van bij ons bespelen de grote podia, van het Palais des Papes in Avignon tot op het Edinburgh International Festival. Ze stellen tentoon in Kassel, verschijnen op de Frankfurter Buchmesse, winnen filmprijzen in Venetië of Berlijn. De lijst is lang en rijk.

We mogen zonder blozen stellen dat de Vlaamse podiumkunsten toonaangevend zijn in de wereld. Dat geldt ook voor nogal wat beeldende kunstenaars en voor de oude muziek. Er is een verklaring mogelijk.

Op de eerste plaats zijn er inderdaad de kunstenaars en hun uitzonderlijk talent, die hun horizon meteen internationaal hebben gezet, in de tweede plaats zijn er een aantal organisatoren en organisaties die zich buiten de gevestigde huizen hebben ingezet om die kunstenaars kansen te bieden.

Wat we vandaag meemaken, is het gevolg van het Vlaamse kunstenbeleid van de voorbije 30 jaar. Een en ander had te maken met de staatkundige ontwikkeling van ons land. Cultuur was de eerste materie die onder de bevoegdheid kwam van de toen jonge en kleine Vlaamse overheid. Kunst als drager van identiteit, kunst die bijdraagt tot de uitstraling, kunst die het volk verheft en andere instrumentele motieven speelden een belangrijke rol hierbij. Kunst leent zich daar goed toe, zeker bij ons waar de grootste verschillen tussen de gemeenschappen in België van culturele aard zijn, met de taal als belangrijkste bron. Kunst werd niet alleen gesteund omwille van de kunst zelf, maar werd ook ingezet als bouwsteen voor identiteitsontwikkeling. Merkwaardig genoeg is die bouwsteen, bij de huidige Vlaamse Regering althans, sterk geërodeerd.

Ontgoocheling

Eind juni besliste de Vlaamse Regering dus voor het eerst over de subsidies op basis van het vernieuwde *Kunstendecreet*. De verwachtingen waren ambigu. Enerzijds budgettair realistisch, want de Vlaamse begroting slaagt er al twee jaar niet meer in, vooral door de tegenvallende economische situatie, in evenwicht te geraken. Maar anderzijds werd toch wel een en ander verwacht van minister Sven Gatz. Hij sprak talrijke keren over twee magere jaren die zouden gevolgd worden door betere tijden. Nu kon hij tonen tot wat hij, gesteund door zijn regering, in staat zou zijn. Helaas, dat heeft hij niet voor mekaar gebracht. Die magere jaren zijn er geweest, en hoe. De vette jaren komen er niet aan. Ja, er is een stijging, 5,6 miljoen euro. Maar die stijging staat niet in een redelijke verhouding tot het totale budget voor de kunsten, dat in totaal zo'n 142 miljoen bedraagt, projectsubsidies en beurzen. Het is slechts een stijging met 3,73 procent, niet eens de

helft van de kaasschaaf van de voorbije jaren (7,5 procent) die over de sector passeerde. En dan zijn de niet-toegekende indexen nog niet ingecalculerd.. Het is 'woordbreuk', zo voelt het toch aan. Veel mensen hadden een ander verwachtingspatroon, door de minister zelf geschapen, maar daaraan kon hij uiteindelijk niet beantwoorden.

Het overheersend gevoel is ontgoocheling. Ontgoocheling over de manier waarop werd omgegaan met de categorie 'voldoende' (cf. infra). Het is een puzzel om daar lijnen en ratio's in te vinden. Ontgoocheling omdat de minister de financiële werkelijkheid veel te rooskleurig voorstelt. Hij doet alsof er veel winst wordt geboekt en er dus een sterke vooruitgang is. Ontgoocheling over het feit dat de finale beslissingen over organisaties niet getoetst zijn aan de reële artistieke waardes in het (kunsten)landschap, het ecosysteem zelf. Er is eenvoudige rekenkunde toegepast, terwijl niet iedereen even veel waard en even verdienstelijk is. En kwaliteit staat evenmin altijd in een lineaire verhouding tot de middelen die nodig zijn om een werking te ontwikkelen.

Een paar goede punten, dan toch

Sven Gatz heeft minstens de tendensen die de beoordelingscommissies hebben uitgezet voor de categorieën 'goed' en 'zeer goed' en ook voor de grote instellingen gevolgd. De richting wel, niet de subsidiebedragen. Hij heeft geen artistiek 'onvoldoendes' opgevestigd. Dat is correct. De vreemde beslissingen zitten daar tussen de kop en de staart in. De minister heeft ook een fusiebonus toegekend en zit daarmee in lijn met de doelstelling versnippering te bestrijden.

Het past ook even stil te staan bij de kwaliteit van de adviezen, uitgebracht door de beoordelingscommissies. De kwaliteit is nog nooit zo hoog geweest. En de nieuwe regeling van de beroepsprocedure na het preadvies, een 'repliek' of een 'verhaal', heeft goed gewerkt. Het is in dit decreet niet allemaal kommer en kwel. De basisbeginselen werden wat dit betreft gerespecteerd. Helaas geldt dit niet over de hele linie.

Een visienota zonder scherpste resulteert in een beslissing zonder ballen

Het *Kunstendecreet* legt de minister op om, ruim voor de subsidieronde begint, een visienota te schrijven. Die nota van Sven Gatz gaf een overzicht van het kunstenlandschap en formuleerde een aantal zeer breed lopende doelstellingen. De minister miste hier de kans om meer richting aan te geven, prioriteiten te stellen en de gewenste balans weer te geven. De Visienota leek eerder op een wegenkaart dan een gps, de bestemming ontbrak. Vandaar bood de Visienota geen houvast aan de aanvragers van subsidies, noch aan de beoordelaars. We halen er enkele elementen uit die de minister hanteert als motieven voor zijn beslissing.

Het eerste gaat over het tegengaan van versnippering. De minister gaf aan dat het totaal van 272 gesubsidieerde organisaties wat hem betrof te veel was. Het veld heeft hierop geanticipeerd en ook de commissies reageerden er op een positieve manier op. Het veld heeft getoond dat het zelf de mechanismen in zich draagt om tot sanering en betere structurering te komen. Dat bewijzen het lagere aantal aanvragen en de vrijwillige fusies. De versnippering zou via interne hygiëne weggewerkt worden.

Maar dat was onvoldoende voor de N-VA. Die wilde maximaal 200 organisaties plus de 7 groten. Uiteindelijk blijven er vanaf 1 januari 2017 214 gesubsidieerde organisatie over, de grote kunstinstituten inbegrepen. Dat zijn er dus 58 minder dan vandaag. Dat is veel meer dan versnippering tegenaan. Heel veel organisaties met een beoordeling 'voldoende' zijn de pineut. Als alle voldoende met minstens een zakelijk positief advies zouden worden gesubsidieerd, misschien voor een lager bedrag, dan hadden we er 244 gehad, dat was nog 10 procent minder dan het huidige aantal. Wilde de Vlaamse regering die snee nog dieper maken? Het lijkt er sterk op. Er was geen extra ingreep nodig.

Uiteindelijk blijven er vanaf 1 januari 2017 214 gesubsidieerde organisatie over, de grote kunstinstituten inbegrepen. Dat zijn er dus 58 minder dan vandaag. Dat is veel meer dan versnippering tegenaan. Heel veel organisaties met een beoordeling 'voldoende' zijn de pineut.

Over financies en correcte budgetten

Wat is een correct subsidiebedrag? De meest objectieve berekeningstabel is gemaakt door de belangenbehartiger, het Overleg Kunstenorganisaties (oKo). Zij baseerden hun berekening op het subsidiebedrag van 2012 en 2010. Daar rekenen ze de gezondheidsindex en de reeds overgehevelde provinciale middelen bij en komen ze zo tot bedragen van respectievelijk 105 en 54 miljoen euro voor de decreetinstellingen en de grote instellingen. Samen is dat net geen 160 miljoen euro. Daar staat de beslissing van Sven Gatz 19 miljoen euro van af. Je kan niet anders dan stellen dat de kunstensector in vijf tot zes jaar 9,3 procent van zijn middelen heeft verloren. Nog een bewijs: in 2013 bedroeg het totaal voor de kunsten in absolute cijfers 141 miljoen euro, vandaag is het 142 miljoen euro. Dit toont ook aan dat de door de minister uitgebazuinde verhoging van het budget een schijnbare stijging is. Meer zelfs, de brede cultuursector – het gaat ook over sociaal-cultureel werk en erfgoed – onderging het grootste inleverpercentage van alle Vlaamse beleidsdomeinen en nu komt er geen echt herstel.

Het oude *Kunstendecreet* werd ook bekritiseerd omdat het zorgde voor vastliggende posities: groot bleef groot en klein bleef klein. Dat probleem is niet weggewerkt, integendeel. Door de sterke aftopping van subsidiebedragen voor kleine organisaties met een sterke groeipotentie, zal een kleine instelling nooit kunnen doorgroeien naar middelgroot, laat staan naar groot. Omgekeerd: de grote blijft groot, want daar wordt niet afgetopt. Het gevolg is een behoudsgezind veld. Er is te weinig vernieuwing, er zijn te weinig nieuwe spelers op het veld. *'Too big to fail'* zoals het NTGent en Anima Eterna, om de meest opvallende organisaties te noemen.

Bovendien stoort het erg dat de minister het aftoppen van subsidies aan de organisaties met 'zeer goed' en 'goed' een solidariteitskwestie noemt. Het is het verdelen van de schaarste. Het staat ook haaks op de uitspraak van de minister in zijn Visienota: *'Ik zal kunstenaars en organisaties geven wat ze nodig hebben. Liever minder in aantal, maar wel wat ze nodig hebben.'* Geen van beide zaken wordt gerealiseerd. Rekenkunde heeft het gehaald op artistieke weging.

Goede criteria, als iedereen ze gelijk hanteert...

De aanvragen werden beoordeeld en in categorieën ingedeeld. Een van de ernstige problemen daarbij is dat het gebruik van categorieën zoals 'goed' en 'zeer goed' en

‘voldoende’ niet coherent zijn gebruikt over de commissies heen. Dat kleurt wel heel erg de uitkomst. In de ene commissie wordt het al dan niet aanwezig zijn van culturele diversiteit in de raad van bestuur als een doorslaggevend argument gehanteerd om ‘goed’ of ‘onvoldoende’ te geven, en in een andere commissie niet. Er is nood aan helderheid en homogene categorieën die met eenvormige maatstaven werken.

De artistieke beoordeling is eerlijk gebeurd. Maar de formule met een pool van beoordelaars heeft toch enkele kwalijke effecten. In een aantal beoordelingscommissies zaten mensen met onvoldoende competentie over dossiers die ze moesten beoordelen. Er zijn vrij veel organisaties beoordeeld door beoordelaars uit de pool die deze organisaties nooit bezocht hebben en er zelfs nooit van gehoord hadden. De werking van de pool vraagt om een grondige evaluatie en de noodzakelijke expertises moeten beter uitgeschreven worden.

Regionale spreiding

Dit is een historisch knelpunt waarover de minister vooraf vaak oreerde dat hij zou remediëren. Natuurlijk is kunstcreatie en -participatie vooral een (groot)stedelijke aangelegenheid, maar Sven Gatz zou zijn discretionaire macht gebruiken om de achterstand van de perifere provincies minstens te verkleinen. Dit lukte echter niet. Integendeel, de concentratie werd andermaal groter. Al valt dit niet enkel de minister te verwijten.

Limburg is ongetwijfeld de provincie waar de hardste klappen vallen, maar uit die provincie kwamen er slechts 14 aanvragen binnen, geen 5 procent van het totaal. Laat deze subsidieronde dus een wake-up call zijn voor de huidige actoren aldaar, maar ook voor de cultuurcentra, om eens samen te gaan zitten om het probleem ten gronde aan te pakken, de krachten te bundelen en ambitieuzer te zijn.

De gebrekkige regionale spreiding kan niet worden losgezien van de vreemde omgang met het geld dat de provincies aan kunst en cultuur besteden. Het provinciale geld uit de ‘provincie’ wordt verdonkeremaand, en weer eens toegekend aan organisaties uit de gouden driehoek.

Eén symptomatisch voorbeeld uit de Kempen, met name Kunst in Zicht (KIZ), een kunsteducatieve werking. In 2013 kreeg KIZ 212.000 euro van de provincie Antwerpen voor de uitbouw van een provinciaal kunsteducatief project. Door het inhalen van het Provinciefonds door de Vlaamse overheid werd dit bedrag in 2014 herleid tot nul. Gelukkig kon er via het *Kunstendecreet* een subsidie worden verworven van 91.000 euro voor 2015 en 2016. Vandaag wordt de toegekende 145.000 euro voorgesteld als een stijging van 56 procent. In feite is het een daling met 25 procent en zelfs 35 procent minder dan hetgeen werd geadviseerd.

Gekwetste artistieke diversiteit

Hoe zit het na de beslissing met de diversiteit tussen disciplines, binnen disciplines en functies? Ook dat was zo’n doelstelling in de Visienota.

Het sociaal-artistiek werk komt er relatief goed uit, al vallen er enkele slachtoffers. Werkingen met personen met een beperking moeten er het bijltje bij neerleggen. Zij

werden beoordeeld door een commissie die ook de grote hedendaagse kunsthuisen, in de dans bijvoorbeeld, beoordeelt. Ze met elkaar vergelijken is wel erg moeilijk.

De kunsteducatie is een moeilijk verhaal. Er is in dit decreet voor gekozen om kunst-educatie en het sociaal-artistieke veld niet meer als aparte werksoorten te benoemen. Het is nodig te onderzoeken wat de effecten daarvan zijn geweest.

En dan de podiumkunsten. De dominantie van de podiumkunsten in de budgetten van het *Kunstendecreet* is te groot, en dat blijft zo. Dat had niet mogen gebeuren. Dat had de minister in zijn Visienota scherper moeten afbakenen. Idem voor de samenstelling van de beoordelingscommissies. Ook daar zijn de podiumkunsten oververtegenwoordigd. Dat werkt door in de eindbeslissing. Dat is niet oké.

Kijk naar de beeldende kunst. Er is sinds 2002 gepoogd een inhaalbeweging te realiseren voor de beeldende kunst, en het lukt maar niet. 37 van de 302 indieners zetten exclusief in op beeldende en audiovisuele kunst. Ze krijgen morgen samen 5,6 miljoen euro, dat is 5 procent van de hele pot. Dat is zelfs 250.000 euro minder dan vandaag. Daardoor wordt het gevoelige ecosysteem van de beeldende kunst getroffen.

Nog zo'n voorbeeld is het muziektheater. Minister Gatz schrapt de enige en laatste musicalproducent voor volwassenen. Wel, dat had nu eens een staalhard argument kunnen zijn om het advies te corrigeren, op basis van de nodige artistieke diversiteit. Idem voor het muziektheater voor kinderen. In de Visienota staat:

'Tevens vragen kleinschalige vormen van musical binnen muziektheater mijn aandacht. Het grote repertoire en de grote nieuwe creaties moeten zelfbedruipend kunnen zijn, hiervoor bestaan voldoende voorbeelden in het veld. De kleinschalige vorm ervan wil ik echter potentieel blijven ondersteunen in het Kunstendecreet.'

Niks daarvan.

Wat gedacht van de niet-klassieke muziek: de folk, de pop, de wereldmuziek? Eén derde van de muziekclubs uit het clubcircuit verliest zijn subsidie. Er blijft in Vlaanderen één podium over voor folk. Andere folkclubs vallen uit de boot. Ze zijn niet professioneel genoeg wellicht. Dat is een vicieuze cirkel. Zo geraken ze niet in het systeem, en daardoor hebben ze de middelen niet om te professionaliseren en te ontwikkelen. Het gevolg is dat heel die scène verschaalt. Eén derde van het aantal bands, optredens en concerten in de lichte muziek, de pop, folk – niet de jazz, want die komt er nog behoorlijk goed uit – betekent jaarlijks 450 acts minder op de Vlaamse podia. Dat treft dus een pak artiesten, meestal jonge mensen, want de muziekclubs zijn doorstroom- en ontwikkelingshuizen.

Die ontwikkeling en doorgroei is trouwens een algemeen probleem doorheen de volledige subsidieronde. Er zijn slechts 11 instromers. Waar moet dat jong talent naartoe? Veel jonge organisaties zitten bij de uitstromers. Heel veel jonge instromers kloppen aan de deur maar geraken niet binnen. Er is geen evenwicht tussen in- en uitstroom. Voor een gezond kunstenlandschap is dat wel noodzakelijk.

Wat ten slotte ook erg stoort, is dat de organisaties die werk maken van 'participatie' achteruitgaan. Ook dat was nochtans een doel uit de Visienota.

Politieke lobbying en aanverwante kwalen

In het verleden werden alle positief geadviseerde aanvragen ook gehonoreerd door de Vlaamse regering. Nu niet meer. Een voldoende halen in de beoordeling blijkt vaak onvoldoende voor het effectief binnenhalen van subsidies. Veel van deze organisaties belanden onder het zaagblad van de budgettaire ruimte, terwijl andere worden opgevest.

Maar wat een vreemde opvisoperatie was me dat. Er zijn een aantal *too big to fail* en kritisch beoordeelde organisaties opgevest: de Zomer van Antwerpen, Behoud De Begeerte, Ultima Vez, Villanella, De Bijloke, Anima Eterna enzovoort. Dat is eigenlijk wel oké, want ze kregen toch een positief, voldoende advies. Maar andere met een gelijkaardig en zelfs beter advies dan weer niet. Er zijn jonge interessante compagnieën bij: het KIP, Action Scénique, Judas TheaterProducties, Ensemble Leporello, Nijdrop, Luxemburg enzovoort.

Dit wekt zeer zeker de indruk dat het hier niet om artistieke motieven ging, maar dat politiek gelobby de doorslag heeft gegeven. De reële motieven zijn niet te traceren. En waarom moest een huis als H ART vallen? Het is een tijdschrift met een ondernemersgeest, dat veel meer middelen uit de markt haalt dan via subsidie. Een schoolvoorbeeld als het ware van het door liberalen gedroomde financieringssysteem.

De grote boîtes versus het jonge geweld

Ze mogen dank u wel zeggen aan de N-VA en de passage in het regeerakkoord. De gevestigde waarden kregen een bevoorrechte positie en dito behandeling. Het is niet eens onverdiend. De minister volgt de adviezen. Het is hen gegund dat ze vooruitgaan. Zij komen er het beste uit en mogen dus tevreden zijn, al krijgen ze er samen met hun budgettaire groei wellicht ook extra taken bij. Vangnet voor organisaties die nu uit de subsidieboot vallen bijvoorbeeld. Hoe deze denkpiste van de minister ingevuld zal worden is nog niet helemaal duidelijk. Zullen de grote instellingen nu via de beheersovereenkomst worden verplicht om een aantal kleinere instellingen op te vangen? Wordt dat een verplichting en is dat wel werkbaar?

Aan de andere kant van het spectrum situeren zich de nieuwlichters. Zij moeten vooral beroep doen op de projectenpot, oorspronkelijk bedoeld als opstap, maar nu vooral de reddingsboei voor jong en nieuw talent. Die pot stijgt met ongeveer 1 miljoen euro, naar 7 miljoen euro. Goed, maar veel te weinig. De cijfers bewijzen dat. In de eerste van drie ronden in 2016 waren er 348 aanvragen. Daarvan zijn er 74 goedgekeurd. In ronde 2 waren er 320 aanvragen. Daarvan zijn er 89 goedgekeurd. Amper 20 à 25 procent. Enkel de aanvragen met een beoordeling 'zeer goed', en voor de individuele kunstenaars ook gewoon 'goed', krijgen subsidie.

Wat zullen commissies morgen doen? Ze zullen zelf de lijn trekken: 'Die is de moeite waard, dus geven we die 'zeer goed'.' Dat was toch niet de bedoeling? Het bewijst de nood aan een solidere projectenpot. Het aantal aanvragen voor de projectenpot is vandaag qua bedrag zes keer hoger dan wat er in de pot zit.

Als de minister ook vindt dat er meer instroom moet zijn en dat er meer jong talent moet worden gesteund, dan moet hij er vanaf volgend jaar voor zorgen, zeker in het licht van meerjarige projectsubsidies, dat er een ernstige stijging komt van die pot. Daarmee kan hij ook een aantal organisaties de kans geven om zich te herstellen en te heroriënteren.

De kunstenaars, de gewillige slachtoffers

Het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten concludeert uit die hele piste dat er minstens 394 jobs zullen sneuvelen in de kunstensector. Het is dan wel geen Renault Vilvoorde, maar desalniettemin een aanzienlijke groep. Tel daarbij de muzikanten en de beeldend kunstenaars. Zij zullen in zo'n landschap minder opdrachten krijgen, net als de theatermakers. Ook daar dreigt dus jobverlies, en meteen een verarming voor het kunstenveld.

Andere samenleving, andere politieke cultuur

De beslissing is er wellicht geen tegen de kunsten, maar een beheersingsstrategie. Dat staat haaks op het wezen van de kunstenpraktijk. Daar ontstaan en vergaan initiatieven, borrelt of droogt creativiteit op. Nieuwlichters vallen (figuurlijk) de gevestigde waarden aan en vechten voor een plek onder de zon. Dat is legitiem. In elke subsidieperiode moet er een gezonde in- en uitstroom zijn. Dat is nu niet zo. Die bewegingen moeten elkaar in balans houden, zo niet komen de kwaliteit en de diversiteit in het gedrang.

Waarom komen daar nu diepe barsten in? De mentaliteit van de overheid is diepgaand veranderd. De economische crisis, gecombineerd met etnisch-culturele onzekerheid leidt tot beleidsbeslissingen die worden genomen in utilitaire, economische en financiële termen. Het artistieke is blijkbaar niet meer zo nodig voor deze regering, net zo min als de verwondering en de emotie die kunst oproepen, het verbindende van de kunsten, de verbeelding van aangrijpende werkelijkheden.

De praktijk staat echter haaks op die kloof. Mensen leven (nog steeds) niet van brood alleen. Theaterzalen lopen vol, cinema's staan evenmin leeg, de boekenverkoop doet het goed, cultuurtoerisme is een hot item. En de televisie en het internet doen ons wegdromen van de realiteit van elke dag. Mensen willen reflectie, emotionele momenten, diepgang, niet alleen ontspanning. De huidige regering vindt dat misschien ook, maar vindt het steeds minder haar verantwoordelijkheid. De creatieve industrie zal ons dat wel leveren, redeneren ze, uiteraard eerder in een verpakking die neigt naar brood en spelen.

Precies daar ligt hét knelpunt. Deze overheid treedt *step by step* terug en denkt dat het via de markt ook kan. Dat ligt helemaal in de lijn van de nieuw-conservatieve doctrine. Zo ging het ook bij de besparingen voor de VRT. Dat werkt echter niet voor kwetsbare, moeilijke, vernieuwende kunstcreaties. Het evenwicht tussen markt en overheid (subsidies) raakt verstoord. De 'mondjesmaat' van subsidies neemt toe, de diepe overtuiging dat we pas een 'rijke en warme' samenleving bouwen op kunst en cultuur is in verdrukking.

Hét knelpunt: deze overheid treedt step by step terug en denkt dat het via de markt ook kan, maar dat werkt niet voor kwetsbare, moeilijke, vernieuwende kunstcreaties. De 'mondjesmaat' van subsidies neemt toe, de diepe overtuiging dat we pas een 'rijke en warme' samenleving bouwen op kunst en cultuur is in verdrukking.

Dat is wat wordt bedoeld als sommige politici spreken over 'keuzes maken'. Dat is niet het bestrijden van versnippering maar het inkrimpen van de rol van de overheid. Dat minister Gatz het goed meent, wordt weinig in twijfel getrokken. Hij heeft een hart voor

kunst en kunstenaars. Alleen, hij is geïsoleerd in de regering. Zijn partij is er eigenlijk overbodig, hij is de machteloze behoeder van de kruimels van de Vlaamse begroting. De sector had meer guts verwacht van Gatz. Wat meer geklop op de regeringstafel, wat meer dreigementen. Hij heeft echter geen redelijk budget bij elkaar gekregen. De stijging is kleiner dan de index van de voorbije twee jaar.

Die zwakte toonde zich ook al in het niet adequaat omgaan met de instrumenten van het *Kunstendecreet*; de onevenwichtige pool van beoordelaars met uiteenlopende adviezen tussen commissies onderling en bovendien het ontbreken van het overzicht. De al te breedvoerige Visienota die weinig krijtlijnen trok, was in deze al een veeg voorteken.

En dus is niemand gelukkig. Wie wel centen krijgt, krijgt er fors minder dan geadviseerd. Wie er geen krijgt, en zeker zij met een positief artistiek advies, kijken met verbazing naar de selectieve opvispraktijk uit de onderste regionen van de ranking. Waarom is de ene wel opgevist, en de andere niet? Het antwoord is lobbying en een ratjetoe van politiek gekonkel. Dat onderstreept ten overvloede de zwakke positie van onze cultuurminister.

Bio

Bart Caron Vlaams parlementslid, voorzitter van de commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media van het Vlaams parlement, cultuurexpert voor Groen, contrabassist en bestuurder bij verschillende cultuurhuizen (Vrijstaat O., Unie der Zorgelozen, circusfestival Perplx e.a.). Hij schreef het boek *Niet de kers op de taart, waarom kunst- en cultuurbeleid geen luxe is*.